

Юрій ВИННИЧУК, Львів

СТАРІ ЛЬВІВСЬКІ АФЕРИСТИ

АФЕРИСТИ

Великі афери, якими захльобувалася львівська щоденна преса 1920—1930-х років, завше супроводжувалися великими сумами і невеликою кількістю одурених, зате великою кількістю обурених. Маленькі афери, чи то пак шахрайства, потрапляли у пресу рідко, видурені суми були незначними, але жертв шахрайства виявлялося чимало. От тільки обурених у таких випадках виявлялося куди менше.

Але не слід забувати, що, крім безсумнівних асів злочинного світу, був та й зараз є легіон дрібних шахраїв, невольових і невидимих. Ці шахраї тим небезпечніші, що частенько уникають справедливості, а це дозволяє їм займатися улюбленою справою тривалий час.

За Польщі в Галичині роїлося від різноманітних шахраїв і шелихостів так само, зрештою, як і зараз. І що цікаво, методи їхньої роботи не надто змінилися.

Найбільшого спалаху аферизму зазнала Польща під час економічної кризи на початку 1930-х років.

“Криза економічна, яка вибила з рук багатьох людей здатність чесного зарібку, — писала львівська преса, — спричинилася, безсумнівно, до зростання чисельної фаланги дрібних шахраїв. Вирахувати їх важко, бо вони час від часу впадають на щоразу нові, щоразу сміливіші, щоразу несподіваніші ідеї”.

Продаж мідних обручок під виглядом золотих, обмін рекламних доларів неписьменним селянам — це найпопулярніший репертуар довоєнних аферистів. Виявляється, і в ті часи під консульствами сновигали спритники, які пропонували свої послуги з отримання візи, обіцяли роботу за кордоном і таке інше. І в ті часи теж ошукані люди рідко зверталися зі своєю бідною до поліції. Мабуть, жінки, які зазвичай падали їхніми жертвами, не в змозі опертися спокусі придбати щось дешевеньке, соромилися і не мали відваги робити з утрати кількох золотих великої “публіки”. Радше воліли вичекати, аби довідатися, чи сусідка не дала себе так само ошукати, а завдяки цій підступній цікавості тільки спричинялися до безкарності шахрая.

ПЛИН ДЛЯ ВИВЕДЕННЯ ПЛЯМ

До помешкання (зазвичай кухонними сходами, які завше були у внутрішньому подвір’ї) зголошується продавець із плинном для виведення плям з одягу. Добра господиня, звісно ж, потребує такого плинну. Коли буває в місті, то переважно забуває про те, що слід купити в аптеці або в дрогерії пляшечки з якимось “пльямозником”, зате охоче б скористалася з okazji придбати потрібну в хаті річ.

Шахрай виймає пробну пляшечку, просить шматок поплямленої матерії і демонструє ефект чищення. Плями і справді зникають. Але в інших пляшечках уже звичайна вода.

ХЛОПЕЦЬ, ЯКИЙ ЗАГУБИВ ЗОЛОТОГО

Дуже популярним у цілій Європі й у Львові зокрема був образ малолітнього шахрая, який, стоячи над каналізаційною решіткою у людному місці, ревно плаче. Відбувалося це здебільшого увечері. А що хлопець виглядав на обдертуся, то його зо-

внішній вигляд будив справді жаль. Цікаві перехожі затримувалися, питаючи про причину плачу. І тоді виявлялося, що, наприклад, бідолашна хвора матінка вислала його до крамниці по хліб або до аптеки по ліки. А він — о горе! — загубив золотівку, яка, власне, впала йому до каналу. Правду кажучи, золотівка та падала йому кілька разів за один вечір. А потім, витерши штучні сльози, хлопчина із задоволенням повертався додому, побренькуючи жменюю золотих.

ФАЛЬШИВИЙ ЕКЗЕКУТОР

У помешканні Яна Мельнічка по вул. Супінського, 25, з’явився вчора якийсь пан і відрекомендувався як екзекутор Фінансової палати. Після того, як ця особа залишила його дім, Мельнічек побачив, що в нього вкрадено взуття, а також інші предмети гардеробу. Виявилося, що це був шахрай, який до Фінансової палати ніякого стосунку не має.

СНУВА, 12 березня, 1937.

ПІД ПЛАЩИКОМ ДОБРОЧИННОСТІ

Під плащиком добродітності відбувалося і відбувається, мабуть, найбільше шахрайств. Граючи

ли на цю потребу, але більшість грошей залишали собі: отримували високу платню, мали розкішні бюро в центрі міста. Але не варто шукати аж в Америці зразки такої діяльності, у нас на провінції нема дня, аби до села чи містечка не завітав черговий збирач пожертв. Зазвичай це збір на будову нової церкви. Серед них теж трапляються шахраї, і тому завше слід вимагати дозволу воєводства або староства на збір, аби не стати офірою визиску”.

А чи не ходять і зараз різноманітні цютки й не просять на церкву? Я в таких випадках відвідаю, що пожертви на церкву зникли в самій церкві. Проте є чимало людей, які ставляться з довірою до шахраїв. Не раз бачив, як перевдягненим під монашок циганкам давали гроші, хоча на просте запитання, де ж та церква чи монастир, лунала якась невизначна відповідь: у Молдавії. Але де саме? І тоді “монашка” починала бурмотіти якісь псевдомолитви.

ФАХ — БЕЗРОБІТТЯ

У руках шахраїв навіть безробіття ставало прибутковим заняттям. Вони з успіхом використовували настрої заможніших людей, які вважали за свій обов’язок скласти пожертву для бідних. Зрештою, ті львівські “безробітні” зазвичай просили не грошей, а праці, можливості сумлінного зарібку на утримання голодної родини. Ясна річ, що коли поважна особа не має змоги запропонувати людині, яка перебуває у розпачливому становищі, працю, то прохач прийме і гроші, вдаючи, що це його почуття гідності справляє велику прикрість.

Однак не всі були такими довірливими. Коли дехто пробував довідатися чогось більше про таку “бідну родину”, то, виявлялося, вона або не існує, або “безробітний” робить зі свого лінивства чудовий інтерес.

Вочевидь, ніхто інший не дозволяє так легко

колаж з кримінальної хроніки Львова 1936р.

на почуттях милосердя і співчуття до людей, що перебувають у важкому становищі, шахраї, позбавлені сумління, збирають гроші, підшиваючись під фірму якоїсь добродітної організації. Пожертви на сиріт, на будівництво церков, на вугілля для убогих, на харчі, на оплату чиншу (комунальна плата) для безробітних — то найпростіші форми їхньої діяльності.

“Недавно в Америці, у Чикаго, — писав “Новий Час” у 1934 р., — викрили цілу організацію, що збирала кошти на молоко для бідних дітей. І справді, якусь незначну частину пожертв вони спрямовува-

себе обдурити, як занурені в смуток родини, які недавно когось поховали. Цим користалися особливого роду шахраї, викриття яких не таке й просте.

До родини, яка втратила когось зі своїх найближчих, зголошувався з часом якийсь нібито знайомий покійного чоловіка, зі скромним проханням повернути кілька або кільканадцять золотих за якийсь несплачений рахунок у каварні, за куплені папіроси в крамничці і т. п. Родина з пієтизму для покійного не робить проблем із виплатою боргу, падаючи тим самим офірою шахрайства.

Велике враження у Німеччині викликало у 1932

р. викриття фірми, яка, власне, і займалася такою діяльністю. Фірма та, посідаючи чудово організоване бюро, уважно переглядала всі некрологи, підшукуючи нових “умриків”. Родині померлого надсилали пачку з якоюсь картиною, книжку або щось подібне із листом, в якому писалося, що померлий замовив цю річ, аби зробити комусь із близьких подарунок. І не було такого випадку, щоб якась родина не викупила тої пачки.

Надихнувшись цією ідеєю, львівські шахраї з успіхом перейняли німецький досвід і хутенько запровадили його у життя. Родини покійників отримували поштою усіякий непотріб за ціною значно вищою, ніж можна було придбати його у крамниці. І тривало це доти, доки не проколюлися.

Родина покійника, де були самі анальфебети, тобто неписьменні, дістала товсту книженцію. А що вони читати вміли тільки те, що писалося на банкнотах, то дуже обурилися і відразу подалися у поліцію. На цьому бізнес львівських шахраїв закінчився.

